

A munkaerőpiaci keresletet és kínálatot meghatározó tényezők

Kutatásvezető:

Dávid János

Munka- és szerzőtársak

Fülöp Edit

Mód Péter

Tajti József

Előszó

Az itt közölt tanulmányok a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, a Nemzeti Felnőttképzési Intézet, valamint az Oktatási Minisztérium által kezdeményezett kutatások keretében készültek. Azonban közös kiindulóponttal rendelkeznek arra a napjainkban egyre terheesebbé váló jelenségre kívánnak válaszolni, amelyet a munkaerő kínálat és kereslet súlyosbodó meg-nem-felelésének nevezünk. A kérdések megválaszolása számos módszertani problémát vetett fel, ugyanis a megrendelő kívánságára érvényes méréseket kellett végrehajtani a munkaerő piac várható munkaerő keresletére vonatkozóan, valamint választ kellett adni arra, hogy a tapasztalható munkaerőhiányt, illetve felesleget milyen tényezők okozzák.

Először 1999-ben tettünk kísérletet a munkaerőpiaci kereslet előrejelzésére a Budapesti Kereskedelmi és Ipar Kamara, OM által támogatott kutatásának keretében a közép-magyarországi régióra vonatkozóan. Majd nagyjából hasonló módszerrel 2002-ben és 2003-4 fordulóján az egész országra kiterjedő kérdőíves vizsgálatot hajtottunk végre. A vizsgálat során 5 illetve 7000 foglalkoztatót kérdeztünk meg a munkaerő ellátással való elégedettségről és a hiányokról. A módszer nagyon egyszerű volt, de menet közben kiderül tarthatatlansága, ugyanis azt kérdeztük meg a foglalkoztatóktól, hogy a jövőben (3-6-10 év múlva) milyen mértékben kívánják növelni vagy csökkenteni az egyes foglalkozási-szakmacsoportok foglalkoztatását. A tervezők ugyanis arra szerettek volna választ kapni, hogy miként kell alakítani a képzési struktúra belső arányait, annak érdekében, hogy a képzési kibocsátás megfeleljen a keresletnek. Azonban már a kérdezés folyamatában világossá vált, hogy a foglalkoztatók, kicsik és nagyok csupán igen rövid periódusra képesek előrejelzéseket tenni, mivel gazdasági pozícióik állandó változásban vannak, így ezen a módon csak a legrövidebb periódusra adott válaszaik voltak értékelhetők, azok is inkább a megkérdezés időpontjában tapasztalt munkaerő hiányként, munkaerő beszerzési nehézségként voltak értelmezhetők. E kutatások kiterjedtek a munkaerő felkészültségével kapcsolatos felkészültségével való elégedettség vizsgálatára is. Az évek során sajnos egyre több megerősítést kaptunk arról, hogy a fizikai szakmunkások ezen belül is a termelő-üzemi környezetben dolgozó szakmunkások iránti igény növekszik, miközben egyre nagyobb nehézségbe ütközik a munkaerő beszerzése. A kérdőívekhez kapcsolódó interjúkból kiderült, hogy a kékgalléros szakmunkások hiánya a gazdaság növekedésének erősödő korlátjává vált.

Felismerve az alkalmazott mérési eszköz gyengeségeit a 2003-4 fordulóján lebonyolított előrejelzés kutatás (melynek eredményei a II. fejezetben olvashatóak) adatbázisára építve hozzákezdünk egy új munkaerő kereslet számítási módszer kidolgozásához. A módszerről a második fejezetben olvashatunk.

Az elmúlt években köztudottá vált, hogy az iskolarendszerű képzés és a munkaerő kereslet struktúrája jelentősen eltolódott egymástól: a korábbinál jóval kevesebben kívánnak szakmunkássá válni, jóval többen szereznek közép- és felsőfokon fehérgalléros képzettségeket. Az egyre több munkaerőpiaci feszültséget okozó eltérések mértékét, összetételét e tanulmánykötet első fejezetében mutatjuk be.

Talán érthető, hogy a gazdasági szereplőket a szakmunkások hiánya és felkészültségük gyengeségei izgatják a legjobban. Ennek okai kutatásunk szerint igen sokrétűek. Vizsgálatunkból kiderül, hogy a pályaválasztók, illetve a szülei döntéseit igen kevésbé befolyásolja a munkaerőpiacon tapasztalható tényleges kereslet, mint ahogy az iskolarendszerű- és felnőttképzés is érzéketlenül megy el a kereslet tényei mellett (erről olvashatunk a III. fejezetben). Világossá vált az is, hogy a szakképző intézmények — szakiskolák, és szakközépiskolák— szakmakinálataát a tanulói kereslet határozza meg, s az iskolák fenntartására-működtetésére irányuló érdekeik okán nem tudnak a szakmaszerkezeti kínálat megfelelő módosításával a környezetükben tapasztalható munkaerő kereslethez igazodni.

A munkaerőpiaci kereslet előrejelzése, melyre maguk a foglalkoztatók sem képesek, legalább is a folyamatok irányát tekintve nem megoldhatatlan feladat. A tendenciák előrejelzése az iskolafenntartók, a szülők-pályaválasztó tanulók és nem utolsó sorban az oktatás és foglalkoztatás politikusok számára alapvető kérdés, hiszen arról nincsen vita, hogy a képzési kibocsátás —beleértve a felnőttképzést is— a foglalkoztatók, illetve a gazdasági szereplők igényeihez kellene igazítani. A tendenciaszerű előrejelzés legegyszerűbb eleme, ha az egyes gazdasági ágazatok piaci pozícióinak változásait vizsgáljuk, s megnézzük, hogy az egyes rész munkaerőpiacokon —amelyeken egyébként a középfokú szakképzés is történik— milyen változások várhatók a gazdasági szereplők piaci pozícióiban. E kérdéskör megragadhatósága érdekében vizsgáltuk meg a globális gazdasági folyamatokat és azok kistérségi hatásait, valamint egyes ágazatokban lezajló termelési-, technológiai változásokat, s ezek hatásait a jelenleg és jövőben kívánatos felső és középfokú képzési szerkezetre. E vizsgálat eredményeképpen térségtípusokat alkottunk, amelyeket —reményeink szerint— a területfejlesztők, a térségi gazdaságfejlesztők és a foglalkoztatás-, illetve oktatáspolitikusok egyaránt használnak majd a tervezésnél.

Kutatásunk során a II. fejezetben bemutatott módszerrel minden megyére elkészítettük a foglalkoztatás-szakmaszerkezet modellszámítását, amelyeket e kötet keretében helyhiány miatt nem tudunk bemutatni, azonban az olvasó a www.nfi.hu, valamint a www.3kconsens.hu honlapokon meghatja. E számítások mellett újra feldolgoztuk az Oktatási Minisztérium szakképzési statisztikáját, s egybevetettük a az általunk számított foglalkoztatási-szakmaszerkezeti struktúráját a képzési kibocsátással. Ennek alapján megállapíthatók a kereslet és kínálat eltérései.

A szakmaszerkezeti struktúrák megmutatják, hogy a foglalkoztatási folyamatok változatlansága esetén, milyen szerkezetű képzési kibocsátásra, illetve a felnőttképzés keretében az iskolarendszerű szakképzés milyen szerkezetű korrekciójára lenne szükség. Sajnos az is látható, hogy a felnőttképzés —némi túlzással élve— nem korrigálja, hanem megismétli az iskolarendszerű szakképzés, munkaerőpiachoz nem illeszkedő struktúráját.

Kutatási tapasztalataink legáltalánosabb megfogalmazása szerint a tanulók karrier törekvései, a közép-, és felső fokú képző intézmények kínálati szerkezete egyre távolabb kerülnek a gazdasági, illetve közszolgálati foglalkoztatók munkaerő keresletétől. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a gazdaság munkaerő korlátokba ütközik, a pályakezdők munkanélkülisége

növekszik, s a kormányzatra a szükséges korrekciók finanszírozásnak egyre nagyobb terhe fog hárulni, nem is beszélve arról, hogy a napjainkban és a közeljövőben munkaerőpiacra belépő korosztályok növekvő mértékben frusztrálódnak.

Az ellentmondások feloldása nem könnyű feladat, abban azonban biztosak vagyunk, hogy a közép-, és felsőfokú szakmaválasztókat hiteles információkkal szükséges ellátni és ezen keresztül orientálni, a hazai foglalkoztatás tényleges szerkezetéről, a várható folyamatokról. Azt is helyesnek tartanánk, hogy a közpénzekből finanszírozott képzés szakmaszerkezete közelítene vonatkoztatási területének munkaerőpiaci igényeihez, valamint a képzés finanszírozása ösztönözné az igazodás folyamatait.

A munkaerőpiaci kereslet és kínálat összevetése

A munkaerőpiac és a képzési rendszer önálló, öntörvények alapján működő struktúrái megfeleltethetőségének és kölcsönkapcsolatainak vizsgálatához arra van, illetve lenne szükségünk, hogy legyenek egymással összevethető beazonosítható adataink a képzési kibocsátás és a foglalkoztatói kereslet szakmaszerkezetéről.

A megfelelések és meg nem felelések okainak vizsgálatához pedig a keresletet és kínálatot alakító tényezők magyarázó változóival kéne rendelkezünk.

A magyarázó változók azért szükségesek, hogy értő beavatkozásokat lehessen végrehajtani e struktúrákon, ha ilyenek szükségesnek mutatkoznak.

A kereslet, vagy a kínálat struktúráiba való beavatkozás igen eltérő logikák, megfontolások mérlegelésével történhet, hiszen a kereslet a gazdasági, valamint a közfoglalkoztató szereplők „törvényei” alapján működik, a másik, a képzés-oktatási kibocsátás ettől független, egészen más logikákra-megfontolásokra, érdekekre hallgat. A munkaerőpiaci kereslettől független megfontolások alapján választanak iskolát, szakmát, képzési szintet a tanulók (illetve) szülők, és megint más megfontolások érvényesülnek a felnőttek képzés iránti keresletében.

A kereslet-kínálat összhangjának, illetve az összhang hiányának témájában még bőven van mit kutatni. Más szóval az eddigi kutatások még túlon túl kevés választ adtak arra a kérdésre, hogy mi mozgatja a foglalkoztatók -képzett-képzetlen munkaerő iránti igényeit. Ennél valamivel többet tudunk a középfokú és felsőfokú szakképző intézmények érdekrendszeréről, akár az iskolarendszerű, akár a felnőttképzés keretében működnek, de a mélyebb mozgatórugók elemzéséhez, -ez esetben is- rendelkezésre kellene állniuk a megfelelő adatfelvételeknek, szociológiai megfigyeléseknek, feldolgozásoknak. A gyermekek, fiatalok és szülők jelentős részük választásait más társadalmi szociológiai tényezők határozzák meg: az szabad szemmel is megállapítható, hogy kevés „ügyet vetnek” a munkaerőpiac tényeire, igényeire, üzeneteire, igaz ezek alig ismerhetők.

Úgy tűnik, hogy a három főszereplő, tehát a foglalkoztatók, képző intézmények és tanulók - munkavállalók közötti tradicionális, szokásszerű kapcsolat, amely a szereplők eligazodását (is) szolgálta, a rendszerváltást követően megbomlott, s mindmáig nem alakultak ki azok a releváns üzeneteket hordozó formális és informális mechanizmusok, amelyek összhangot teremtenének a szereplők céljai és „viselkedései” között.

1. Kereslet-kínálat kérdése.

A felnőttképzés terén (amely az elvárások illetve a jövőképek szerint „lifelong learning”), többé-kevésbé egyetértés van arról, hogy elsődleges célja a munkaerő alkalmazhatóságának javítása, illetve a munkaerő szakképzettségének kiegészítése, korrekciója segítségével újraalkalmazhatóságának megteremtése.

Nem állíthatjuk azonban, hogy az iskolarendszerű közép- és felsőoktatás terén is ugyanilyen elfogadott lenne ez az állítás, miszerint a képzés elsődleges célja a munkaerőpiac igényeinek szolgálata lenne. A választók rezdüléseire figyelő politikusok is elfogadják a munkaerőpiaci igények primátusát mindaddig, ameddig valahogyan, észrevétlenül, és főleg érzékelhető társadalmi feszültségek nélkül -összeillesztődik a kereslet és a kínálat. Ha azonban ez nem történik meg, akkor óvatosabb és korlátozottabb érvényű, differenciáltabb állásfoglalásokat alakítanak ki. Például: „A középfokú és felsőfokú képzés feladata, a munkaerőpiaci igények szolgálata mellett szabadon választható keretet teremteni az egyének törekvéseinek, képességeik kifejlesztéséhez”. Ezt az álláspontot erősíti az a körülmény is, hogy az iskolarendszer erős, jelentős érdekérvényesítési pozícióval rendelkező ágazat, mely „nem szereti a beavatkozást.”, a politikusok pedig nem szívesen vállalnák ezt. Már annál is kevésbé, mert a középfokú képzési rendszert az önkormányzatok autonóm módon működtetik, - a kormányzat normatív finanszírozása mellett. Az egyetemeket ugyan közvetlenül, kvóták alapján finanszírozza a kormányzat, de az egyetemek független döntéseket hozhatnak a tekintetben, hogy milyen és mennyi költségtérítéses képzést indítanak.

Napjainkban, amikor egyre nyilvánvalóbbá válik, **hogy a közép- és felsőfokú képzés sem mennyiségében, sem szerkezetében nem felel meg a munkaerőpiaci igényeknek**, az oktatási rendszer különösen érzékeny mindenféle külső beavatkozásra, hiszen a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összerendezése nagyon jelentős strukturális átalakításokat követelne.

Tanulmányunk alaptémája a munkaerőpiaci igények és a képzési kibocsátás szerkezetének mérése. Így a mérhetőség problémáival részletesen foglalkozunk majd. Mégis a fent említett szerkezeti feszültségek létezésének igazolására már most, itt, az alábbiakban kísérletet teszünk. Amellett, hogy ezzel igazoljuk a problémák tényét, becsült mértékét, s ennek alapján kutatásának szükségességét egyúttal azt is érzékeltetjük, hogy a jelenleg rendelkezésre álló adatfelvételek, illetve azok megoldásai és közlései mennyire nehezé teszik a tények megismerését, bemutatását, a kereslet és kínálat meg-, és meg nem feleléseinek nyomon követését. Pedig nyilvánvaló minimum -követelmény lenne a kereslet és kínálat ismerete ahhoz, hogy a szereplők (tanulók és szülei, közép és felsőfokú oktató intézmények a realitások függvényében alakítsák keresletüket-kínálataikat

A kereslet mérése (röviden)

A kereslet mérésének legkézenfekvőbb megoldása, ha a tényleges foglalkoztatási szerkezetet vesszük alapul. Az állítjuk, hogy a mindenkori tapasztalható foglalkoztatási-szakma szerkezet leképi a foglalkoztatók által működtetett bürokratikus és technikai struktúrákat, más szóval

technológiákat s ezek folyamatos, zökkenőmentes működtetéséhez keresik, képzik, alkalmazzák a megfelelő szakmai felkészültségű munkavállalókat.

Ha feltételezzük, hogy a megfigyelés időpontjában nincs feszültség, (ez persze nem igaz, hiszen éppen azért végezzük jelenlegi kutatásainkat, mert jelentős feszültségek vannak) akkor a ténylegesen tapasztalt foglalkoztatási-szakmaszerkezet nem áll messze az igényelt képzési kibocsátási szerkezettől.

Feltételezzük továbbá azt is, hogy a tényleges foglalkoztatási –szakmaszerkezet minimális igénye, hogy fenn tudja magát tartani, (ezt a továbbiakban egyszerű reprodukciónak nevezzük) azaz a foglalkoztatók közül kivonulók helyébe a széles értelemben vett képzési intézményrendszer új, illetve újonnan belépő munkavállalókat legyen képes biztosítani.

2004-ben még viszonylag jó helyzetben vagyunk, hiszen még nem vagyunk messze a 2001-es népszámlálástól, amely - nem erre a célra közölt adatai - még sok, megfelelő, és különféle feltételezésekre alapított átszámolások után is adnak értékelhető információkat a munkaerőpiaci kereslet szakmai szerkezetéről

A népszámlálási adatfelvétel szerint 2001-ben 3.690.269, azaz közel 3,7 millió foglalkoztatott volt (2003-ban ez a szám hozzávetőleg 200 ezerrel, azaz 5%-kal magasabb, a belső arányok változásairól nem tudunk, de valószínűsíthető, hogy az 5 százalékos növekedés nem hozott létre lényeges strukturális eltéréseket)

A foglalkoztatottak szakképzettség szerinti struktúrája 2001-ben

	Tény	Igény(számítás)
Képzetlen 8 általános vagy kevesebb	20,4	14,5
Középfokon képzett (érettségivel vagy anélkül)	61,3	66,4
Felsőfokú képzettséggel rendelkezik	18,3	19,1

Forrás : Népszámlálás 6.k. 2.2.4.1 táblázat

E táblázat második oszlopában korrekciót hajtottunk végre. Erre az adott lehetőséget, hogy a számítás egy igen részletes, FEOR alapján elkészített, az iskolai végzettséget is bemutató táblázatból készült. Ennek eredménye figyelemre méltó eltéréseket mutat a munkavállalók tényleges képzettségi, szakképzettségi szintje és a számított eredmény között.

A munkaköröket összevetve a képzettség szintjével azt találtuk, hogy

- Egyrészt vannak diplomások olyan foglalkozási csoportokban is, ahol magára a diplomára bizonyosan nincs szükség.
- Másrészt vannak olyan munkakörök is, amelyekben ugyan dolgoznak jelenleg diplomával nem rendelkezők is, de maga a munkakör igényli a felsőfokú képzettséget.

E jelenségek létezését szociológiai kísérő vizsgálatunk is alátámasztja. Azt tapasztaltuk, hogy a piaci és közsférában egyaránt vannak olyan munkavállalók, akik nem tanulás, hanem hosszú évek gyakorlata alapján váltak alkalmassá azon munkakörök betöltésére, amelyeket

általában diplomásokkal töltenek be és a statisztikai mérés „felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásoknak tart” A diplomásokra vetítve e csoport aránya kicsivel meghaladja a 10 százalékot. (72500 Fő)

Ugyanakkor vannak olyan munkakörök is, amelyekben felsőfokú végzettségű munkavállalók dolgoznak, de munkaköreik egyáltalán nem igénylik a diplomát. Sokan közülük általában középfokú végzettséget igénylő egyszerű adminisztratív, vagy „szürkeköpenyes,” esetleg szakipari szolgáltató munkakörökben dolgoznak, de szép számmal vannak olyanok is, akik a termelő-összeszerelés terén tulajdonképpen betanított munkákat végeznek. Együttvéve 56 500, azaz –a diplomás teljes létszámra vetítve 8 százalékot tesz ki arányuk.

A fentiekben bemutatott táblázatból a diplomások vonatkozásában az áthelyezések egyenlege olvasható le. Így az összes foglalkoztatottra vetítve ez 0,8 %-t, a diplomásokra vetítve 8-10 százalékpontot jelent.

A felsőfokú szakképzettséget nem igénylő munkakörökben dolgozó diplomások csoportjait a középszintű szakképzettek közé soroltuk át, azon megfontolás alapján, hogy a foglalkoztatás általános tendenciája: minél képzetlenebb munkavállalókat helyezni az akár szakképzettséget sem igénylő munkakörökbe. Ezt az általánosnak mondható tendenciát a továbbiakban **foglalkoztatási szívóhatásnak** nevezzük Szívóhatásnak, mivel a lényegét abban látjuk, hogy a foglalkoztatók a szakképzettség iránti igényeiket a magasabb munkakultúra iránti igényekkel elégítik ki, más szakmákkal, és magasabb képzettségi szintű csoportokra szívóhatást fejtenek ki.

A tények és igények számítása között fentieknél lényegesebb eltérést tapasztalunk a középszintű végzettségük területén. A foglalkoztatási szívóhatás itt a legerősebb. Különösen erős, és jelentős ez a tipikus betanított munkát igénylő munkakörökben: a gépkezelők, összeszerelők munkaköri csoportjában csaknem 260000 szakmai oklevéllel rendelkező személy dolgozik. Esettanulmányaink is alátámasztják a statisztikákból egészen pontosan nem kiolvasható jelenséget: a foglalkoztatók, különösen a multinacionális foglalkoztatók arra törekcsenek, hogy szakmunkás végzettségű munkavállalókat alkalmazzanak a szalagok mellett. Ugyanis megtapasztalták, hogy a –bármilyen- középfokú végzettséggel rendelkezők könnyebben betaníthatók, fegyelmezettebbek végső soron mind a pontossági, mind a mennyiségi követelményeknek jobban meg tudnak felelni, mint a szakképzetlen dolgozók.

Mivel általános foglalkoztatási tendenciáról van szó, helyesebbnek láttuk, ha e betanított munkakörök esetében is számolunk a középfokú szakképzettség iránti igényekkel, még ha tudjuk is, hogy nem szakirányú szakképzettségekről van szó. Ezért tapasztaljuk táblánkban, hogy a ténylegesnél magasabb a szakképzettek iránti igény-beclsés eredménye.

Ugyanebből a táblasorozatból a foglalkozási munkaköri pozíció kiemelésével kiszámítottuk az egyes foglalkozási –munkaköri pozíciókhoz kötődő képzettségi szinteket annak érdekében, hogy majd összevethessük a képzési kibocsátás szerkezetével. E számítást adjuk közre a következő táblázatban (ígérve, hogy később magyarázattal fogunk szolgálni a foglalkozási-munkaköri pozíciók talán szokatlan megnevezéseire.)

A foglalkoztatottak száma 2001-ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint

	A Népszámlálás 6. k. 2.2.4.1. táblázat alapján készült	diplomát igénylő munkakörök	középfokú szakképzettséget igénylő munkakörök	szakképzettséget nem igénylő munkakörök	összesen	ebből diplomás nem diplomás munkakörben
111	vezető, törvényhozó	12087			12087	
113	gazdasági vezetők	128465	159211		287676	
211	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diplomával	382920			382920	
211a	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diploma nélkül	72517			72517	
3. - 9. és 0. főcsoport						
1	Álszakmák (primer)				0	
2	Termelő, gyártó		256053	82103	338156	3316
3	Termelő, nem üzemi	4680	73915	76014	154609	829
4	Berendezés kezelők és összeszerelők (nincs ilyen szakképzettség)		259301	158235	417536	2678
5	Lakossági szolgáltatásra is alkalmas termelő, javító, szerelő		277052	52338	329390	3572
KÉKGALLÉROK ÖSSZESEN						
6	Szürkeköpenyes termelő üzemi, szaktevékenység	8734	86378	13221	108333	683
7	Technikus, technológus, laboráns		35664		35664	6074
A TERMELÉS SZAKMAI IRÁNYÍTÓI						
8	Szakképzett a kereskedelem vendéglátás terén	14880	348824		363704	
9	Fehérköpenyes (oktatás, egészségügy, szociális)		121949		121949	6062
10	Fehérköpenyes segítő tevékenység		13779	15066	28845	225
FEHÉRKÖPENYESEK						
11	Női divatos szolgáltató		28117	3977	32094	476
12	Kézműves szakmák		12107	6789	18896	532
19	Művészeti	7653	20501	842	28996	705
KREATÍV SZOLGÁLTATÓ						
13	Egyszerű irodai adminisztratív, ügyvitel, kiadói		209593		209593	27096
14	Fehérgalléros primer		20596	8157	28753	1165
15	Nem irodai fehérgalléros okleveles szakember				0	
16	Fehérgalléros asszisztens, ügyintézők	3147	15328		18475	
FEHÉRGALLÉROS ÜGYVITELI						
17	Informatikus	5945	15398		21343	
18	Fehérgalléros szakember	40562	200761		241323	
FEHÉRGALLÉROS SZAKEMBER						
20	Rendvédelmi	22555	69744	9844	102143	
21	Őrző védő		29179	10510	39689	1057
22	Közlekedési foglalkozásúak		13403	5088	18491	665
23	Szakképzettséget nem igénylő egyszerű szolgáltatás jellegű foglalkozásúak		167430	88632	256062	1323
24	Egyéb, besorolhatatlan		17261	3764	21025	
	Összesen	704145	2451544	534580	3690269	56458

A foglalkoztatottak aránya 2001-ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint

	A Népszámlálás 6. k. 2.2.4.1. táblázat alapján készült	diplomát igénylő munkakörök	középfokú szakképzettséget igénylő munkakörök	szakképzettséget nem igénylő munkakörök	összesen	ebből diplomás nem diplomás munkakörben
111	vezető, törvényhozó	1,7	0,0	0,0	0,3	0,0
113	gazdasági vezetők	18,2	6,5	0,0	7,8	0,0
211	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diplomával	54,4	0,0	0,0	10,4	0,0
211a	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diploma nélkül	10,3	0,0	0,0	2,0	0,0
3. - 9. és 0. főcsoport		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1	Álszakmák (primer)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Termelő, gyártó	0,0	10,4	15,4	9,2	5,9
3	Termelő, nem üzemi	0,7	3,0	14,2	4,2	1,5
4	Berendezés kezelők és összeszerelők (nincs ilyen szakképzettség)	0,0	10,6	29,6	11,3	4,7
5	Lakossági szolgáltatásra is alkalmas termelő, javító, szerelő	0,0	11,3	9,8	8,9	6,3
KÉKGALLÉROSOK ÖSSZESEN						
6	Szürkeköpenyes termelő üzemi, szaktevékenység	1,2	3,5	2,5	2,9	1,2
7	Technikus, technológus, laboráns	0,0	1,5	0,0	1,0	10,8
A TERMELÉS SZAKMAI IRÁNYÍTÓI						
8	Szakképzett a kereskedelem vendéglátás terén	2,1	14,2	0,0	9,9	0,0
9	Fehérköpenyes (oktatás, egészségügy, szociális)	0,0	5,0	0,0	3,3	10,7
10	Fehérköpenyes segítő tevékenység	0,0	0,6	2,8	0,8	0,4
FEHÉRKÖPENYESEK						
11	Női divatos szolgáltató	0,0	1,1	0,7	0,9	0,8
12	Kézműves szakmák	0,0	0,5	1,3	0,5	0,9
19	Művészeti	1,1	0,8	0,2	0,8	1,2
KREATÍV SZOLGÁLTATÓ						
13	Egyszerű irodai adminisztratív, ügyvitel, kiadói	0,0	8,5	0,0	5,7	48,0
14	Fehérgalléros primer	0,0	0,8	1,5	0,8	2,1
15	Nem irodai fehérgalléros okleveles szakember	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
16	Fehérgalléros asszisztens, ügyintézők	0,4	0,6	0,0	0,5	0,0
FEHÉRGALLÉROS ÜGYVITELI						
17	Informatikus	0,8	0,6	0,0	0,6	0,0
18	Fehérgalléros szakember	5,8	8,2	0,0	6,5	0,0
FEHÉRGALLÉROS SZAKEMBER						
20	Rendvédelmi	3,2	2,8	1,8	2,8	0,0
21	Őrző védő	0,0	1,2	2,0	1,1	1,9
22	Közlekedési foglalkozásúak	0,0	0,5	1,0	0,5	1,2
23	Szakképzettséget nem igénylő egyszerű szolgáltatás jellegű foglalkozásúak	0,0	6,8	16,6	6,9	2,3
24	Egyéb, besorolhatatlan	0,0	0,7	0,7	0,6	0,0
	Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A foglalkoztatottak aránya 2001-ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint

	A Népszámlálás 6. k. 2.2.4.1. táblázat alapján készült	diplomát igénylő munkakörök	középfokú szakképzettséget igénylő munkakörök	szakképzettséget nem igénylő munkakörök	összesen	ebből diplomás nem diplomás munkakörben
111	vezető, törvényhozó	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
113	gazdasági vezetők	44,7	55,3	0,0	100,0	0,0
211	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diplomával	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
211a	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő diplomás munkakörök diploma nélkül	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
3. - 9. és 0. főcsoport						
1	Álszakmák (primer)					
2	Termelő, gyártó	0,0	75,7	24,3	100,0	1,0
3	Termelő, nem üzemi	3,0	47,8	49,2	100,0	0,5
4	Berendezés kezelők és összeszerelők (nincs ilyen szakképzettség)	0,0	62,1	37,9	100,0	0,6
5	Lakossági szolgáltatásra is alkalmas termelő, javító, szerelő	0,0	84,1	15,9	100,0	1,1
KÉKGALLÉROSOK ÖSSZESEN						
6	Szürkeköpenyes termelő üzemi, szaktevékenység	8,1	79,7	12,2	100,0	0,6
7	Technikus, technológus, laboráns	0,0	100,0	0,0	100,0	17,0
A TERMELÉS SZAKMAI IRÁNYÍTÓI						
8	Szakképzett a kereskedelem vendéglátás terén	4,1	95,9	0,0	100,0	0,0
9	Fehérköpenyes (oktatás, egészségügy, szociális)	0,0	100,0	0,0	100,0	5,0
10	Fehérköpenyes segítő tevékenység	0,0	47,8	52,2	100,0	0,8
FEHÉRKÖPENYESEK						
11	Női divatos szolgáltató	0,0	87,6	12,4	100,0	1,5
12	Kézműves szakmák	0,0	64,1	35,9	100,0	2,8
19	Művészeti	26,4	70,7	2,9	100,0	2,4
KREATÍV SZOLGÁLTATÓ						
13	Egyszerű irodai adminisztratív, ügyvitel, kiadói	0,0	100,0	0,0	100,0	12,9
14	Fehérgalléros primer	0,0	71,6	28,4	100,0	4,1
15	Nem irodai fehérgalléros okleveles szakember					
16	Fehérgalléros asszisztens, ügyintézők	17,0	83,0	0,0	100,0	0,0
FEHÉRGALLÉROS ÜGYVITELI						
17	Informatikus	27,9	72,1	0,0	100,0	0,0
18	Fehérgalléros szakember	16,8	83,2	0,0	100,0	0,0
FEHÉRGALLÉROS SZAKEMBER						
20	Rendvédelmi	22,1	68,3	9,6	100,0	0,0
21	Őrző védő	0,0	73,5	26,5	100,0	2,7
22	Közlekedési foglalkozásúak	0,0	72,5	27,5	100,0	3,6
23	Szakképzettséget nem igénylő egyszerű szolgáltatás jellegű foglalkozásúak	0,0	65,4	34,6	100,0	0,5
24	Egyéb, besorolhatatlan	0,0	82,1	17,9	100,0	0,0
	Összesen	19,1	66,4	14,5	100,0	1,5

E táblázat szintén tartalmaz összevonásokat, illetve egyszerűsítéseket. Lényege azonos a fent elmondottakkal, azaz az egyes foglalkozási munkaköri pozícióknál a szakképzetleneket besoroltuk a középfokú szakképzettek közé, ha úgy láttuk, hogy az adott munkakörben ugyan a valóságban vannak szakképzetlenek, feltehetően olyan idősebbek, akik a gyakorlat útján szerezték meg a munkaköri pozíció betöltéséhez szükséges szaktudást, de a jövőben e munkaköröket bizonyosan középfokú szakképzettekkel fogják betölteni. Ugyanezen logika alapján járunk el a diplomásokkal, ha szakképzetleneket igénylő munkakörökben dolgoztak, vagy egyértelműen középfokú végzettséget igénylő munkakörökben dolgoztak.

Közelebbről szemügyre véve a táblázat adatait, a következőket láthatjuk (a számítás alapjául szolgáló táblázatot a következő oldalakon találja az olvasó)

A törvényhozási, igazgatási gazdasági vezetők (FEOR 11,12, 131-es csoport) között a valóságban 25%-ot tesz ki a felsőfokú végzettséggel nem rendelkezők aránya, de mi a teljes csoportot olyannak tekintjük, amely munkakörök betöltéséhez felsőfokú végzettség szükséges.

A gazdasági vezetők (FEOR 131-136, és 14) csoportjait összevonva a valóságnak megfelelően vettük számításba azzal, hogy a középfokú szakképzettek közé soroltuk az alig 3%-ot kitevő szakképzetleneket.

E csoportban a legkülönbélebb szakmákkal rendelkezők találhatók, mind a felsőfokú, mind a középfokú végzettségűek között, - a részletezésére később a finom szakmaszerzetet tárgyalásánál térünk ki. E megközelítés ugyanis a pozíciót, illetve az igényelt képzettségi szintet hangsúlyozza.

Különbéle felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások. (FEOR 2. főcsoport). Az elnevezés azt mutatja, hogy olyan, minden ágazatot magába foglaló szakemberek vannak itt összevonva, akik ha nem is mind felsőfokú végzettségűek, de a szakmaikban, beosztásukban megfelelőnek tartott végzettséggel rendelkeznek. Azt látjuk, hogy e csoport 84 százaléka felsőfokú végzettségű. Egyébként e csoportnál valószínűsíthető leginkább, hogy a felsőfokú végzettségűek aránya emelkedni fog. Mivel vizsgálatunkban a munkakörökhöz tartozó szakképzettség igényt kívánjuk feltárni, alkalmaztuk a már korábban bemutatott logikát, és ennek alapján a felsőfokú végzettséggel nem rendelkezőket is a diplomával rendelkezők közé soroltuk.

Technikusok, különféle szakmákban (FEOR 311-312). A valóságban csak 83 százalékuk középfokú végzettségű, a többi felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Pozícióikat tekintve azonban a középfok dominál. Mivel itt kevésbé valószínűsíthető, hogy e munkakör a közeljövőben radikálisan átalakul, s felsőfokú végzettségűek fogják betölteni, ezért a felsőfokú végzettségűeket is a középfokúak közé soroltuk.

Informatikusok (FEOR 313-314) E munkaköri pozíció jellemzően középfokú végzettséget igényel, mégsem elhanyagolható a diplomások (főként programozók) aránya. A jövőben, ismereteink szerint ez a belső arány csak lassan fog változni, csökkenni fog a felsőfokú végzettségűek iránti igény.

Szürkeköpenyesek műszaki ügyintézők (diszpécserek, minőségellenőrök, közlekedési és hírközlési szakemberek (FEOR 315-319) Tipikusan középfokú szakmai végzettséget igénylő munkakörök, 85 százalékuk rendelkezik ilyen végzettséggel, a 15 százaléknyi diplomást is ide soroltuk.

Fehérköpenyesek, egészségügyi, szociális, és pedagógiai foglalkozásúak (FEOR 32, 33, 34) a valóságban 85 százalékuk középfokú végzettséggel rendelkezik, mindenkit e képzettségi szintre soroltunk.

Fehérgalléros szakemberek (FEOR 35, 36, 37, 39) magába foglalja a legkülönbébb, - gazdasági-, pénzügyi-kereskedelmi, stb. szakmákat, amelyeket jellemzően középfokon lehet megszerezni, de nem elhanyagolható közöttük (25%) a felsőfokú végzettségűek aránya. Nem tudjuk, hogy a jövőben kialakul-e egyértelmű foglalkoztatási stratégia e munkakörök középszintű vagy felsőszintű irányába való elmozdításra. Ezért a felső és középfokú végzettségűek adatait nem mostuk egymásba. Ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy e munkaköröket betöltők 5 %-a a valóságban semmiféle szakképzettséggel nem rendelkezik. E töredéket a középfokú végzettségűek közé soroltuk.

Fehérgalléros ügyviteli foglalkozások (FEOR 4-es főcsoport). Nagy, és a statisztikai adatok tanúsága szerint rendkívül heterogén csoport. Tíz százalékot meghaladja közöttük a szakképzetlenek aránya, 5 százalék körüli a diplomások aránya. Jellemzően érettségire épített szakképzettséggel rendelkeznek, de nem elhanyagolható az érettségivel nem rendelkezők aránya sem. A valóságos összetétel heterogenitása okán is, az egész munkakört középfokú végzettséget igénylő pozíciónak minősítettük. Úgy véljük, ha e munkaköröket racionális, és nem baráti-rokoni kapcsolatok alapján töltik be, akkor valójában középfokú végzettséget igényelnek.

Szakképzettek a kereskedelem, vendéglátás terén (FEOR 511-512) E területen minden képzési szint és továbbélése valószínű, ezért a nem elhanyagolható arányban jelen lévő képzetlen csoportokat sem olvasztottuk be a középfokon képzettek közé, jelezve, hogy a jövőben is ilyen vegyes csoport lesz, talán a képzetlenek aránya valamelyest csökkenni fog. E jelentős, a teljes foglalkoztatási szerkezetben 10 százalékot kitevő csoportot se kék, se fehérgallérosnak nem nevezzük, később látni fogjuk ennek okait is.

Női divatos szolgáltató foglalkozások, fodrász, kozmetikus, stb. (FEOR 531). A csoport mérete ugyan nem nagy, nem éri el az 1%-ot a teljes foglalkoztatásban, mégis a képzési kínálat, illetve a képzés iránti tanulói igények miatt fontos megkülönböztetésük.

Fehérköpenyes segítő (FEOR 532, 33) házi gondozók, segédápolók, dajkák, stb. csoportja, a szakképzettek és szakképzetlenek aránya kissé a szakképzetlenek felé billen, azonban olyan tevékenységekről van szó, amelyek részei az idősebb, főleg női korosztályok kultúrájának. Gyanítjuk, hogy a statisztikailag mért képzettség sok esetben nem a munkakör betöltéséhez szükséges képzettséget jelöli. A kevésszámú felsőfokú végzettséget beolvastottuk a középfokúba.

Termelő nem üzemi szakmák (FEOR 52, 534, 35, 39)) közlekedési és hírközlési, kommunális szolgáltató foglalkozások nagyobbrészt szakképzettséget igénylő foglalkozások

Rendvédelmi és fegyveres munkakörök (FEOR 0)

Termelő, gyártó Ipari és építőipari foglalkozások (FEOR 7) A tulajdonképpeni termelő, de sok esetben szolgáltatásban is alkalmazható szakmák vannak ide sorolva. A statisztikai adatok szerint igen jelentős mértékben vannak e csoportban szakképzettséggel nem rendelkezők. Ők sok esetben azok, akik gyakorlat útján sajátították el a szakmát, illetve „segítő” tevékenységet látnak el a szakképzettek mellett. Mivel a szakképzett és szakképzettséget nem igénylő munkakörök jellemzőek e gyáripari vagy szolgáltatóipari technológiákra, ezért ezt a jellegzetességet a jövőbeli igények számításánál is figyelembe kell venni. Ezzel szemben, mintegy 1 százaléknyi felsőfokú végzettséggel rendelkezőt beolvasztottunk a szakképzettek közé, hiszen e munkakörökben jellemzően nem fordul elő ilyen magas képzettség iránti igény.

Berendezés kezelők és összeszerelők, (FEOR 8) Jellemzően betanított munkakörök, mégis sok közöttük a szakképzettséggel rendelkező. Tapasztalataink szerint itt nem a munka elvégzéséhez szükséges szakképzettségek fordulnak elő, hanem a más szakmákkal rendelkezők vannak ilyen szakképzettséget nem igénylő munkakörökben. Ennek ellenére nem soroltuk át a szakképzetteket a szakképzetlenek csoportjába, mert általános tapasztalat, hogy a foglalkoztatók, különösen a multik, előszeretettel vesznek fel magasabb munkakultúrájú szakképzetteket) betanított munkakörökbe. A jövőben ez a tendencia erősödni fog.

Kisegítők, anyagmozgatók, őrök stb. (FEOR 9) jelentős méretű csoport, közöttük sem elhanyagolható a szakképzettséggel rendelkezők aránya. Mégis az egész csoportot a szakképzetlenek között kezeljük, mert az e csoportban tapasztalt képzettségek mögött nem sejtünk munkaadói igényeket, a jövőben sem várható ez irányú változás.

Adataink most lehetőséget adnak arra, hogy mélyebben is elemezzük a foglalkoztatási szerkezetet. Az elemzés során azzal a feltételezéssel élünk, hogy ezt a foglalkoztatási-képzettségi szerkezetet *a jelenlegi műszaki és bürokratikus technológiai - feladatmegvalósítási eljárásrend teszi szükségessé* és tartóssá, lassan változóvá. Módosító tényezőként ehhez járul még a *munkaadók foglalkoztatási kultúrája, azaz a munkavállaló felkészültségével, szakmai kultúrájával kapcsolatos igény.* A modern foglalkoztatóknál egyértelműen kitapintható, hogy a betanított fizikai munkásoktól, és a hasonlóképpen betanítottak nevezhető irodai ügyviteli alkalmazottaktól elvárnak valamiféle alapképzettséget, legalább középiskolai végzettséget, de nem ragaszkodnak szakirányú végzettséghez.

Ugyanakkor azt is megtapasztaltuk, hogy a termelés és értékesítés háttéréül szolgáló irodai-bürokratikus munkakörökben, fokozatosan, középszintű végzettségűekkel cserélik ki a korábban alkalmazott diplomásokat. Illetve középszintű végzettséget igénylő munkakörökbe - a rendelkezésre álló kedvező kínálat (más megközelítés szerint: túlkínálat) miatt felsőfokú

végzettségűeket alkalmaznak. Ez a folyamat egyenlőre nem érzékelhető a statisztikai adatfelvételekből

A foglalkoztatási szerkezet

A népszámlálási adatfelvételtől készült legrészletesebb közlés adta lehetőségek és korlátok között olyan kategóriák kialakítására törekedtünk, amelyek *egyrészt* a foglalkozási csoportokhoz rendelt képzettségi szint –megoszlás alapján dichotóm, (egyes esetekben) homogén csoportokba rendezi a foglalkozási csoport kategóriák **képzettségi igény szintjét**, *másrészt* egymástól elkülönült foglalkozási kategóriákba rendezi, a csoportra jellemző szakmák eltérő társadalmi jellemzőit.

A diplomások esetében e társadalmi jellemzőkre épülő csoportosítási szándékból keveset tudtunk érvényesíteni, mivel a népszámlálási adatfelvétel alapjául szolgáló FEOR –rendszer ebből csak a vezető-nem vezető, illetve felsőfokú végzettség önálló alkalmazását igénylő-nem igénylő dichotómiákat rögzíti, s a vezetővé válás, vagy az önálló munkakör, nem a szakmaválasztáshoz, hanem az életpálya során elért eredményhez kapcsolódik .

Táblázatunk első 4 sorában így igen lényeges különbségek mosódnak egybe. Az összes foglalkoztatott 20,4 százalékát kitevő 752200 fő közel 800000 igen különböző funkciójú és méretű munkaszervezetben helyezkedik el. Összemosódnak az igazgatási, a közszolgáltatási és a piaci szervezetek. Vannak közöttük mikro, középméretű és nagyszervezetek. A vezetők lehetnek nagyszervezetek, kis telephelyek és kiskereskedelmi egységek vezetői is. Sőt azt is láthatjuk, hogy a gazdasági vezetők között igen jelentős számban vannak középfokú végzettségűek is. Tehát még azt sem lehet állítani, hogy a végzettségi szint jelzi a társadalmi státuszuk közötti különbséget.

A többi, döntően középfokú végzettség igénylő foglalkozási csoportok kialakításánál tágabb lehetőséget nyújtott a FEOR rendszer ahhoz, hogy a foglalkozási csoport társadalmi jellegét kiemelhessük, egy-egy összefoglaló, a szakma gyakorlásához társuló jellegzetességet csoportképző szempontnak tegyünk meg.

Így megkülönböztettük a kékgallérosokat a szürkegallérosoktól, a fehérgallérosokat, a fehérgallérosoktól, valamint a tisztán termelő üzemi körülmények között gyakorolható szakmával rendelkezőket, a szolgáltatásban (és második gazdaságban is) alkalmazható szakmájúaktól. Elkülönítettük a kreatív szolgáltató szakmákat, a más kereskedelmi-vendéglátóipari szakmáktól. Külön kategóriába soroltuk az alapfokú végzettségre épülő fehérgalléros egyszerű ügyviteli szakmákat az érettségit igénylő, a közszolgálati és piaci szervezetek bürokratikus technológiáinak működtetésében döntő szakmai feladatot ellátó fehérgalléros szakemberektől.

A szakképzettségek társadalmi jellege, a szakmák státusza szerinti csoportosítást kutatásunk eredményei alapján hoztuk létre. Ugyanis azt tapasztaltuk, hogy a fentiekben jelzett jellegzetességek teszik egy-egy tanuló-i-szülői csoport számára vonzóvá vagy taszítóvá, a csoportba tartozó szakmákat. Egyrészt ezek a jellegzetességek határozzák meg a tanulók vonzódásait, másrészt az egyes szakmacsoportok ezen jellegzetességeihez tapadnak a különböző képzések nyílt és rejtett szelekciós szempontjai: az iskolatípus, az érettségi

megszerzésének szükségessége, a belépéshez szükséges előképzettség, a felvételhez szükséges tanulmányi eredmények.

E jellegzetességek utalnak az adott szakmai tevékenység vélt vagy valós **társadalmi megbecsültségére**. Azt tapasztaltuk, hogy a szolgáltatóipari szakmákat megbecsültebbnek gondolják a szakmaválasztók, mint az üzemi körülmények között gyakorlandó szakmákat. Tapasztaltuk, hogy a kékgalléros, szürkeköpenyes, fehérgalléros szakmák presztízs hierarchiába rendeződnek, stb.

A szakmák státusza, gyakorlásának különféle körülményei tehát azért fontosak, mert magyarázó változókat keresünk a munkaerőpiaci igények és a középfokú szakképző iskolák szakmaszerkezeti eltéréseire, arra, hogy miért tapasztalható egyes szakmákban hiány, másokban felesleg. És azt is tudni szeretnénk, -ha valóban igazolható, hogy e szakmák döntő jellegzetességeit sikerült megragadnunk- miként változtatható meg a jelenlegi helyzet, miként lehet vonzóbbá tenni egyes-hiány szakmákat, esetleg miként lehet csökkenteni negatív megítélését, avagy miként lehet a hiányszakmákat elérhetővé tenni azok számára, akik ma képzetlenül hagyják el a munkaerőpiacot.

Úgy hisszük, hogy csoportosításunkhoz meggyőző szempontokat találtunk. Mivel a közvélekedést szándékoztunk megjeleníteni a csoportok kialakításakor, ezért az olvasónak, aki hozzánk hasonlóan ismerheti a közvélekedést, kell ezt visszaigazolni mindaddig, amíg megfelelő szociológiai vizsgálatokat nem tudunk segítségül hívni.

Talán érthető, hogy a felsőfokú végzettséget igénylő szakmák nem csoportosíthatók hasonló megfontolások alapján. A felsőfokú szakma választása sokkal erősebben igazodik az érintett tanulmányi területhez való vonzódáshoz, pontosabban ahhoz, hogy a tanuló milyen eredményeket ért el középiskolai tanulmányai során a felvételit képező tantárgyakban. Időről időre ugyan vannak divatos szakmák, mint az utóbbi években a közgazdasági, jogi és informatikai, de ezek közül csak azok választhatnak, akik a humán és a reál területeken egyaránt biztosan mozognak.

A társadalmi megbecsültség, a presztízs szempontok (melyek egyébként nem függetlenek az elérhető jövedelemtől) a felsőfokú végzettséget igénylő szakmák esetében nem közvetlenül tapadnak magukhoz a választott szakmákhoz, sokkal inkább az adott szakterületen befutott jövőbeli pályafutás, illetőleg a jövőbeli munkahelyek eltérő pozíciói határozzák meg a szakmát választó egyén jövőbeli társadalmi státuszát.

A felsőfokú képzést választók a középfokúakhoz képest talán inkább hiszik, hihetik, hogy jövőbeli társadalmi státuszukat elsődlegesen azzal jelölik ki, hogy továbbtanulnak, másodsorban hihetik, hogy rajtuk múlik, milyen pozíció-tátust érnek majd el, harmadsorban hihetik –sok tény támasztja alá-, hogy megszerzett diplomáik sokféle munkakör megválasztását teszik lehetővé, vagyis a szakmaválasztással még nem döntöttek el mindent. Mindezen megfontolások alapján a felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokat nem kívántuk a középfokúaknál érvényesített státusz szempont szerint elrendezni.

Mivel azonban kutatásunk keretei között a felsőfokú képzettségek iránti keresletet is össze kell hasonlítani a képzési kibocsátással, az alábbiakban bemutatjuk a felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök tényleges megoszlását a 2001-es népszámlálás alapján.

Felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök száma 2001-ben a népszámlálás adatai alapján

Foglalkozási főcsoport, kiemelt foglalkozási csoport, jellemző foglalkozási csoportosítások	nem diplomások, diplomás munkakörben 2. főcsoport	Diplomások 2. főcsoport	Egyéb felső v. középfokú ből átsorolt felsőfokú végzettségű	diplomás vezetők 1- főcsoport átsorolása	felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök száma	felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök százaléka	Az összes foglalkoztatott százalékában
Mérnökök	2 282	50 822	12 914		66 018	9,4	1,8
Szoftverfejlesztő, informatikus és egyéb magasan képzett számítástechnikai foglalkozású	6 803	13 693			20 496	2,9	0,6
Természettudományi és egyéb műszaki foglalkozású	2 895	9 141			12 036	1,7	0,3
Orvos, fogorvos		28 850			28 850	4,1	0,8
Gyógyszerész		5 299			5 299	0,8	0,1
Humán-egészségügyi (társ-) foglalkozású, diplomás ápolónő, ápoló	4 193	8 913			13 106	1,9	0,4
Állatorvos		2 777			2 777	0,4	0,1
Szociálpolitikus, szociális munkás, munkavállalási, pályaválasztási tanácsadó	1 709	3 986	3 147		8 842	1,3	0,2
Felsőfokú tanintézeti tanár, oktató		14 669			14 669	2,1	0,4
Középfokú tanintézeti tanár, oktató	3 446	37 788			41 234	5,9	1,1
Alapfokú iskolai, óvodai, egyéb tanintézeti oktató	8 758	98 127			106 885	15,2	2,9
Speciális és egyéb szakképzett oktató, nevelő	2 789	15 602			18 391	2,6	0,5
Gazdasági foglalkozású	25 591	44 368	55 442	93 255	218 656	31,1	5,9
Jogi, társadalomtudományi foglalkozású	224	20 697	2 612		23 533	3,3	0,6
Kulturális, sport-, művészeti, vallási foglalkozású, egyéb magasan képzett ügyintéző	13 827	28 188	27 596	44 214	113 825	16,2	3,1
Más diplomás foglalkozások			9 528		9 528	1,4	0,3
Együtt	72 517	382 920	111 239	137 469	704 145	100,0	19,1

Középszintű végzettségűek

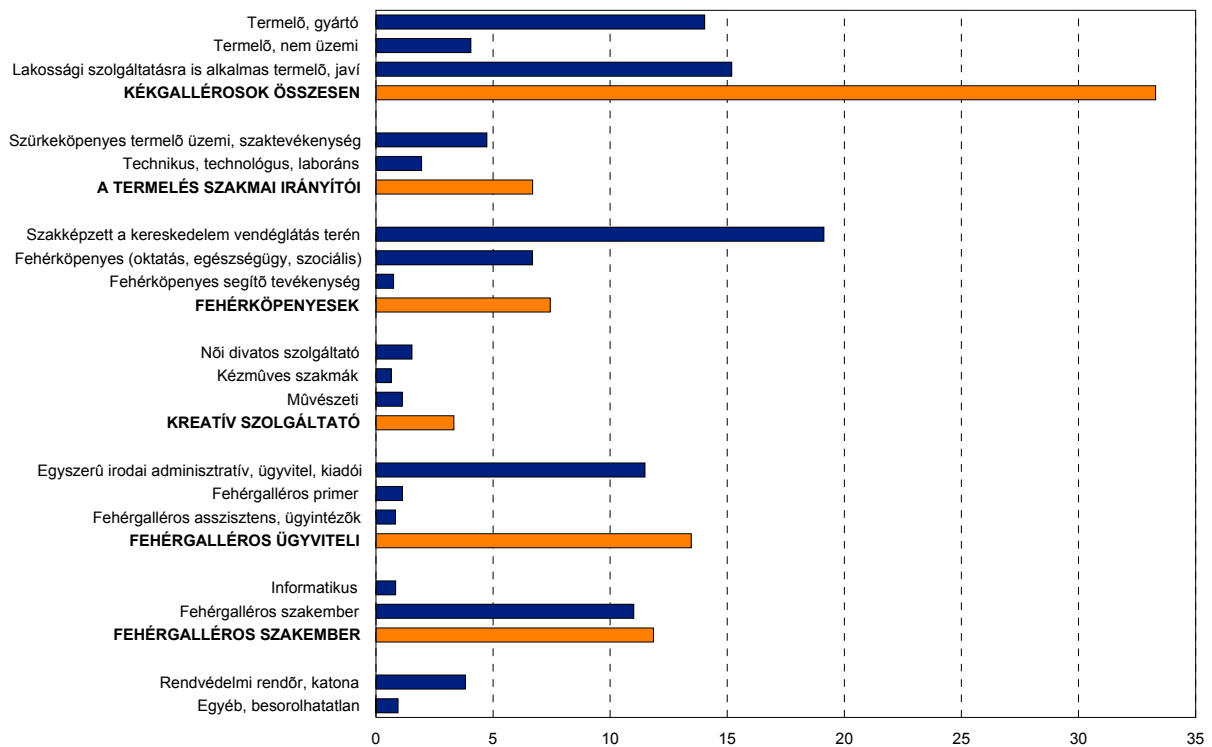
A középfokú végzettségűek iránti igény szerkezete munkaköri pozíciók szerint (a népszámlálási felvétel alapján becsült adatsor)

A középfokú szakképzettséget igénylő munkakörökben foglalkoztatottak száma 2001- ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint

	A Népszámlálás 6. k. 2.2.4.1. táblázat alapján készült	középfokú szakképzettséget igénylő munkakörök	Az adott csoport százalékában	Középfokú szakképzettséget igénylő munkakörök százalékában	Az összes foglalkoztatott százalékában
3. - 9. és 0. főcsoport					
KÉKGALLÉROK					
1	Álszakmák (primer)				
2	Termelő, gyártó	256053	42,2	14,0	6,9
3	Termelő, nem üzemi	73915	12,2	4,1	2,0
4	Berendezés kezelők és összeszerelők (nincs ilyen szakképzetség)				
5	Lakossági szolgáltatásra is alkalmas termelő, javító, szerelő	277052	45,6	15,2	7,5
KÉKGALLÉROK ÖSSZESEN		607020	100,0	33,3	16,4
6	Szürkeköpenyes termelő üzemi, szaktevékenység	86378	70,8	4,7	2,3
7	Technikus, technológus, laboráns	35664	29,2	2,0	1,0
A TERMELÉS SZAKMAI IRÁNYÍTÓI		122042	100,0	6,7	3,3
8	Szakképzett a kereskedelem vendéglátás terén	348824		19,1	9,5
9	Fehérköpenyes (oktatás, egészségügy, szociális)	121949	89,8	6,7	3,3
10	Fehérköpenyes segítő tevékenység	13779	10,2	0,8	0,4
FEHÉRKÖPENYESEK		135728	100,0	7,4	3,7
11	Női divatos szolgáltató	28117	46,3	1,5	0,8
12	Kézműves szakmák	12107	19,9	0,7	0,3
19	Művészeti	20501	33,8	1,1	0,6
KREATÍV SZOLGÁLTATÓ		60725	100,0	3,3	1,6
13	Egyszerű irodai adminisztratív, ügyvitel, kiadói	209593	85,4	11,5	5,7
14	Fehérgalléros primer	20596	8,4	1,1	0,6
16	Fehérgalléros asszisztens, ügyintézők	15328	6,2	0,8	0,4
FEHÉRGALLÉROS ÜGYVITELI		245517	100,0	13,5	6,7
17	Informatikus	15398	7,1	0,8	0,4
18	Fehérgalléros szakember	200761	92,9	11,0	5,4
FEHÉRGALLÉROS SZAKEMBER		216159	100,0	11,9	5,9
20	Rendvédelmi rendőr, katona	69744		3,8	1,9
24	Egyéb, besorolhatatlan	17261		0,9	0,5
Összesen		1823020		100,0	49,4

Korábban bemutattuk, hogy a munkaerőpiac a foglalkoztatási szerkezet alapján végrehajtott becslésünk szerint a foglalkoztatott munkaerő 66 százaléka esetében középszinten képzett szakembereket igényel. E táblázatban azonban csak a munkaerőigény 49%-át elemezzük, mivel a fennmaradó 16 % különféle vezetőket tartalmaz, ahol nem feltétlenül a szakirányú végzettség a döntő, illetve olyan munkaköröket, amelyekbe ugyan szakképzett munkavállalók vannak, de munkaköreik betöltéséhez a szükséges szakképzettség iránya, tartalma nem meghatározható, s ezért erre az iskolarendszernek nem is kell felkészülnie.

A közép fokú szakképzettséget igénylő munkakörökben foglalkoztatottak aránya 2001-ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint az középfokú végzettséget igénylő munkakörök %-ban

3K CONSENS IRODA

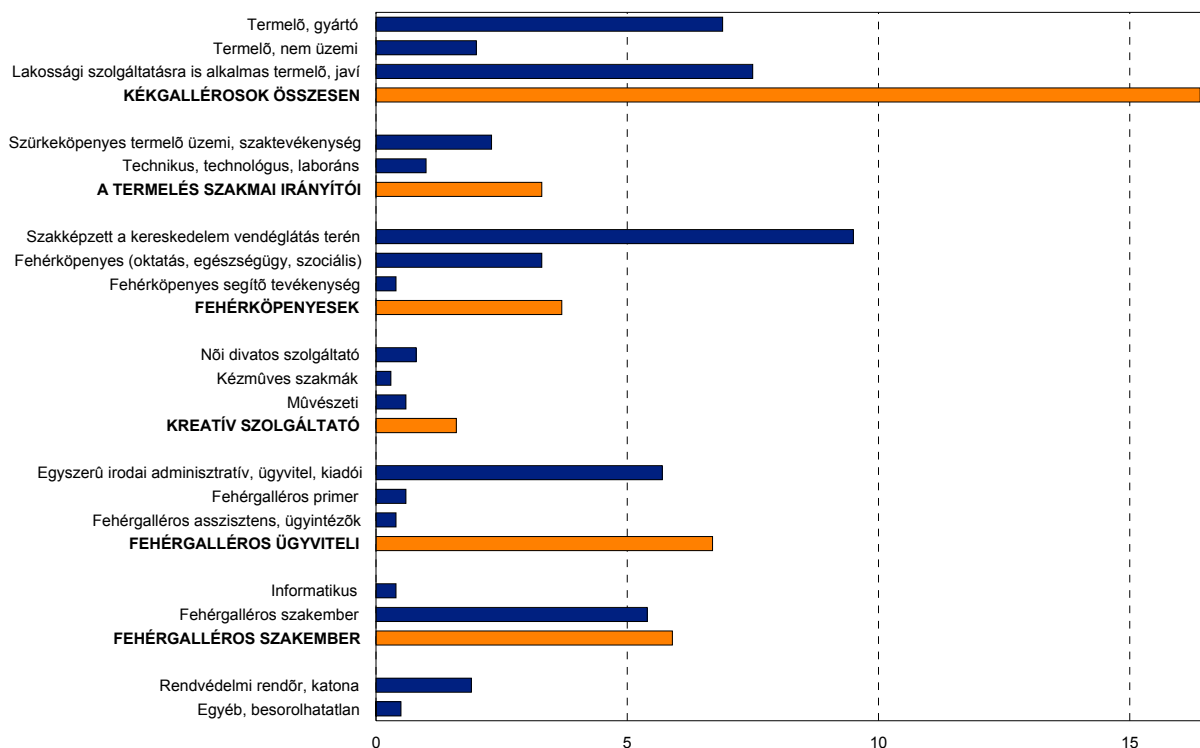
Táblázatunkba tehát a 2001-ben tapasztalt foglalkozási-státuszcsoporthoz jelenítjük meg, mégpedig oly módon, hogy alkalmas legyen a későbbiekben az iskolai kibocsátás szerkezetével való összevetésre.

Most azt figyelhetjük meg, (hogy azután összevessük a középfokú képzés tényadataival), hogy a középfokú végzettségük iránti igény:

- o egyharmada a **tulajdonképpeni kékgalléros** szakmákban jelentkezik. A legjellemzőbb munkakörök e csoportban: a gépipar, a műszeripar, az építőipar, és a lakossági javító szerelő szolgáltatás területei. Ezek a leghagyományosabb szakmák, többségük megszerzése nem igényli az érettséget.
- o Közel egynegyede a **fehérgalléros szakmákban** jelentkezik, e szakmák többsége érettségi után megszerezhető: Magába foglalja az egyszerű irodai ügyviteli és a különféle, nagyobb felkészültséget igénylő gazdasági, műszaki, informatikai szakterületeket.

- Kék és fehérgalléros státuszcsoporthoz el a **szürkegallérosok és a fehérgallérosok** 7-7 százalékos aránnyal. A **szürkegallérosok** a termelés szakmai irányítói, magas szinten képzett, feltehetően nagy gyakorlattal rendelkező, tapasztalataink szerint pályakezdőként nem betölthető, többnyire tipikusan férfi munkakörök ezek. A **fehérgallérosok**, óvodák, egészségügyi és szociális intézmények szakdolgozói és segítői. Tipikusan női munkakörök, egy részük közel áll a fizikai munkához, státuszuk napjainkban alacsony
- Az igények közel egyötödét a **vendéglátóipar és a kereskedelem** támasztja, ahol eladóként pénztárosként, pincéreként dolgoznak szakmunkás végzettségű férfiak és nők.

A közép fokú szakképzettséget igénylő munkakörökben foglalkoztatottak aránya 2001-ben a szakmák státusza és képzettségi szint-igénye szerint az összes foglalkoztatott %-ban

3K CONSENS IRODA

Összefoglalva: a teljes munkába lépő populációval szemben a munkaerőpiac a következő igényeket támasztja:

- Elfogadja, szükségesnek tartja, hogy a munkaerő 15 százaléka képzetlen legyen. Kisebbségüket az iparban és építőiparban betanított munkásként alkalmazták, nagyobb részüket nehéz fizikai segédmunkásként illetve – az ágazatok teljes keresztmetszetében – kiegészítő munkakörökben.
- A munkaerő 50-66 százalékától középszintű szakképzettséget vár el a munkaerőpiac. Ipari-építőipari szakmákkal kell rendelkezniük az összes foglalkoztatott százalékában kifejezve- a foglalkoztatottak 16 százalékának,
- A termelő, a közüzemek és a közigazgatás működtetéséhez, középszinten képzett gazdasági, pénzügyi, informatikai, technikai szakembereket, és irodai, ügyviteli

szakdolgozókat is igényelnek a foglalkoztatók. Az összes foglalkoztatott százalékában kifejezve 15 százaléknit.

- Az egészségügy, oktatás, szociális ellátás 4 százaléknit középszintű képzettséggel rendelkező szakdolgozót igényel.
- A kereskedelem, vendéglátás jelenleg 10 százaléknit szakképzett dolgozóra tart igényt.
- Mindezek mellett 700 ezer, az összes foglalkoztatott közel 19 százalékát kitevő egy vagy több felsőfokú képzettséggel rendelkező szakember iránti igény olvasható ki az említett statisztikából

A képzési szerkezet

Az oktatás-statisztikai évkönyv alig ad lehetőséget arra, hogy megválaszoljuk a kérdést: vajon miként felel meg, vagy sem a képzési szerkezet a jelenlegi foglalkoztatási szakmai szerkezetnek. Esetleges, azaz nem kellőképpen rendezett és megalapozott statisztikai, és még inkább szociológiai ismereteinkből tudni véljük, hogy a képzési kibocsátás szerkezete és a tényleges munkaerő kereslet meglehetősen távol áll egymástól.

Maga a munkaerőigény fentebb bemutatott struktúráját is most számoltuk ki először. Úgy hisszük, ilyen számítás korábban nem készült. (egyébként nem ez az egyetlen lehetséges módja az igények kiszámításának, de talán ez a legmegbízhatóbb eljárás)

A feltett kérdést először -erre vannak adataink – távolabbról közelítjük meg. Azon az alapon tesszük ezt, hogy ismerjük a kibocsátással szembeni elvárást,

Ennek ismeretében keressük az oktatási statisztika megfelelő adatait. Sajnos megfelelően részletes adatokat nem találunk. Az oktatásstatisztikai évkönyv (2002/3 évfolyama) arra ad lehetőséget, hogy **korévenként** megvizsgáljuk, milyen arányban vesznek részt a tanulók az egyes képzési szinteken nyújtott oktatásban.

Mielőtt tovább haladnánk, ki kell fejtenünk **a virtuális korosztály** fogalmát, amely számításaink kulcsfogalma. Amikor az iskolarendszerű képzés szerkezetét vetjük össze a foglalkoztatási szerkezettel, akkor számításaink alapja - a virtuális korosztály, azaz az egy időpontban iskolába járók, illetve az iskolarendszerből éppen kilépők száma, illetve aránya. Vagyis egymás mellé kerülnek (végül összeadjuk azok számát), akik egy adott évben éppen beléptek (vagy elhagyják) az iskolarendszer valamely szintjét

- Kilépnek az általános iskolából, és nem tanulnak tovább – képzetlenek
- Kilépnek a szakiskolából – képzettek
- Kilépnek a szakközépiskolából – képzettek
- Belépnek az egyetemre, főiskolára (akik azonnal, vagy csak egy-két év kihagyással léptek be oda)
- Kilépnek az egyetemről
- Belépnek az egyetemre, főiskolára, mint felnőttek, részt vesznek a felnőttképzésben

- Kilépnek a felsőfokú képzésből

A *virtuális korosztály tehát különféle életkorú személyeket tartalmaz.* Az egyes fokozatokra belépők, vagy arról kilépők számának összeadása különös torzítást nem okoz. A torzítás, azaz az erre az alapra helyezett becslés gyengesége „csak annyi”, amennyi az egymás után következő korosztályok eltérő, nagyságából ered.

Óvatosan kell azonban bánni a felnőttképzés keretében be és kilépőkkel, hiszen ők, mint látni fogjuk további 10-20 korosztályt együtt képviselnek. A szükséges óvatossággal valóban fogunk élni.

Az oktatásstatisztikai évkönyv 2002/3as számában közölt 10. tábla alapján állítjuk a következőket.

1. a vizsgált évben a 15, 16, 17 évesek korosztályainak teljes létszáma 122 és 127 ezer közé esett E korosztály jellemzően középiskolás korú. E három korév átlagát figyelembe állíthatjuk, hogy egy-egy kohorsz

- 6 százaléka nem lépett be a középiskolába
- 21 százaléka **szakiskolába** járt
- 35,2 százaléka szakközépiskolába járt
- 31,9 százaléka gimnáziumban folytatott tanulmányokat

A 2001 és 2002-es évek adatai alapján mondható, hogy a szakközépiskolát végzettek kb. 40, a gimnáziumot végzettek 75 százaléka tanul tovább 1-2 éven belül felsőfokú képzésben.

Az érettségire épülő szakképzésekben, valamint a felsőoktatás képzéseiben való részvételi arányok becslését a 18, 19, 20 évesek kohorszára alapítottuk. Úgy, hogy a kohorszok változó (növekvő) létszámát 130 000-es középértékre számítottuk. Ennek következtében a becslés hibája elérheti a +/- 6000-es értéket.

Sajnálattal kell közölnünk, hogy becslésünk még ezen túl számos más feltételezésre is kényszerült, olyanokra amelyek nem a közoktatási, hanem a felsőoktatási statisztikából származnak. A két statisztika között annak ellenére vannak kimutatható, egyes esetekben 10000-es méretű eltérések, ellentmondások, hogy a közoktatási statisztika készítői a 10. táblában maguk tettek kísérletet a két önálló, egymástól független adatfelvétel eredményeinek összekapcsolására.

A virtuális korév fogalmára építve magunk is kísérletet tettünk egy korév iskolai pályafutásának nyomon követésére. Tettük ezt azért, hogy képet alkothassunk arról, hogy az elképzelt korév 130000 résztvevője milyen utat jár be az iskolarendszerben, és milyen szintű végzettséggel, (illetve anélkül) hagyják el a rendszert. Az alábbi táblázatban ezt a becsléseken alapuló számítást mutatjuk be.

A becslést a 2002-es korosztály létszámadataira építve azt mondhatjuk, hogy:

A 19-20 évesek becsléseken alapuló pályafutása (a. táblázat)

A kohorsz létszáma 130000	Felsőfokú képzésbe lépők	Munkaerőpiacra lépők	
A szakmunkásképzésből szakmunkásként		26 000 (20%)	
Szakközépiskolából	16 000* (12%)	28 000 (22%)	
Gimnáziumból	30 000* (23%)		
Gimnáziumból szakképzésbe vagy a munkaerőpiacra lépett			10-14000 (9%)
Az általános iskola és a középiskola között lemorzsolódott			8000 (6%)
Középiskolai évek során feltehetően lemorzsolódott			8000 (6%)
Összesen	46 000	54 000	30 000 100,0
Százalékban	35	42	100

* a felsőoktatási statisztika 1.3-as táblázatából vett adat alapján

Mivel a fenti táblázatban bemutatott becslés lényegében csak a „rendes” időben, (tehát a középiskolai éveket követő) egyetemi képzésbe kerültekre vonatkozik, ezért számításba kellett még venni a felnőttképzés keretében megvalósuló középfokú és felsőfokú képzést, illetve az oklevelet és diplomákat is.

A közoktatási statisztika felnőttoktatási adatai meglehetősen érthetetlenek. Eszerint évente 2-2,5 ezer fő vesz részt középfokú szakképzésben. Ebből az adatból azt feltételezzük, hogy itt csak a közoktatási intézmények által lebonyolított felnőttképzésről van szó. Azaz nem foglalja magába sem az úgynevezett munkaerőpiaci képzést, amelyet az ÁFSZ szervez, támogat, sem a magánszemélyek és vállalatok által kezdeményezett és finanszírozott, szabad piacon megvásárolt képzéseket. E táblázatba tehát csak ezt a teljesnek nem mondható felnőttképzési adatot közöljük. Sokkal lényegesebb és bizonyosan teljes körű adatot mutat a felsőoktatási statisztika a főiskolai és egyetemi felnőttképzésről. Eszerint a 25-40 éves korosztályokból 2002-ben 84808 személy vett részt főiskolai képzésben, és további 29377 személy egyetemi szintű képzésben.

Az alábbi táblázatban, érvényesítve a virtuális kohorsz fogalmát, azt mutatjuk be, hogy a középfokú és felsőfokú felnőttképzés terén egy évfolyamból mennyien tanulnak.

A 25 évnél idősebb virtuális korosztály becsült pályafutása (b. táblázat)

A 25 évesek és idősebbek közül a felnőttképzés keretében évente	Felsőfokú képzésbe	Munkaerőpiacra
Évente felsőoktatási tanulmányokat folytat	25000	17500*
Évente szakmunkás bizonyítványt szereztek		300
Évente szakközépiskolai képzés keretében oklevelet szereztek k		1800

* a felsőoktatási statisztika szerint évente ennyien szerzik meg felsőfokú oklevelüket

A két táblázat adataiból együttvéve láthatjuk, hogy évente 71000 személy lép be a felsőfokú képzésbe, illetve 56100 személy léphet ki a munkaerőpiacra középfokú szakképzettséggel. (A vizsgáltat óta ez a szám 120 000-re emelkedett)

A statisztikák azonban nem adnak számot arról, hogy az egyes képzési folyamatokban résztvevők hány év alatt fejezték be tanulmányaikat, vagy egyáltalán megszerezték-e az adott oklevelet, diplomát. Az egyetlen adat, amivel össze tudjuk vetni a részvételi adatokat, a felsőoktatási statisztikából származik, és a nappali és felnőttképzés keretében kiadott diplomák számára vonatkozik. Ebből a következőket állapíthatjuk meg.

A becslésünk szerint évi 46000 18-24 éves kora között (feltételezhetően nappali) felsőfokú képzésben résztvevő személy közül 29000 fő kapott -rendes időben- diplomát, azaz a nappali képzésből a virtuális korosztályból ennyi diplomás lép a munkaerőpiacra. Ehhez járul még — szintén a felsőoktatási statisztika szerint— közel 17500 diplomás, akik felnőttképzés keretében 25 évesnél idősebbként kapták meg diplomájukat. Vagyis *napjainkban évente* (hiszen egyik évről a másikra jelentős változások sem elképzelhetetlenek) $29000+18000=43000$ új diplomás lép ki a munkaerőpiacra.

Megjegyezzük, hogy meglehetősen magas a „rendes” időben egyetemre járók tanulmányainak elhúzódása, illetve lemorzsolódása, ez korosztályonként az elmúlt években évi 18000 egyetemi vagy főiskolai hallgatót, a belépők 40%-át érintette. Nem jelentéktelen, de ennél lényegesen alacsonyabb ugyanez az arány a felnőttképzésben évi 7500fő, a résztvevők 30%-a.

Az átfogó munkaerőpiaci igények és a képzési struktúra összevetése

Korábban kimutattuk, hogy a jelenlegi foglalkoztatási struktúra egyszerű reprodukciójához arra van szükség, hogy a mindenkor új munkavállalók között 20-65-15 százalékos legyen a felsőfokú és középfokú, illetve képzetlenek közötti arány.

Ehhez képest a „rendes” utat bejáró virtuális kohorsz becslésünk szerint 35 százaléka jár egyetemre, vagy főiskolára, s közülük évente 22 százalékpontnyi szerez felsőfokú szakképzettséget. Ez az arány ugyan nem áll távol a munkaerőpiac által igényelt 20%-tól, de a diplomásként kilépők/ újra belépők arányát jelentősen megnövelik a felnőttképzés keretében diplomát szerzettek 17500-es tömege.

	A diplomások foglalkozási főcsoportjai	felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök százalékában	kibocsátott diplomások száma	kibocsátott diplomások aránya az egyes munkakörökben
Mérnök	66018	9,4	6 561	13,1
Szoftverfejlesztő, informatikus és egyéb magasan képzett számítástechnikai foglalkozású	20496	2,9	1 829	3,7
Természettudományi és egyéb műszaki foglalkozású	12036	1,7	582	1,2
Orvos, fogorvos	28850	4,1	1170	2,3
Gyógyszerész	5299	0,8	247	0,5
Humán-egészségügyi (társ-) foglalkozású, diplomás ápolónő, ápoló	13106	1,9	1 400	2,8
Állatorvos	2777	0,4	83	0,2
Szociálpolitikus, szociális munkás, munkavállalási, pályaválasztási tanácsadó	8842	1,3	733	1,5
Felsőfokú tanintézeti tanár, oktató	14669	2,1		
Középfokú tanintézeti tanár, oktató	41234	5,9	4 028	8,0
Alapfokú iskolai, óvodai, egyéb tanintézeti oktató	106885	15,2	9 817	19,6
Speciális és egyéb szakképzett oktató, nevelő	18391	2,6	2 676	5,3
Gazdasági foglalkozású	218656	31,1	12 013	24,0
Jogi, társadalomtudományi foglalkozású	23533	3,3	3 734	7,5
Kulturális, sport-, művészeti, vallási foglalkozású, egyéb magasan képzett ügyintéző	113825	16,2	5 229	10,4
Más diplomás foglalkozások	9528	1,4		
Együtt	704145	100	50 102	100

E fejezet céljaként azt tűztük ki, hogy exponáljuk a munkaerőpiac igényei és a jelenlegi képzési szerkezet meg nem felelésének problémáját. Azt a megoldást választottuk, hogy megkíséreljük a meglévő statisztikákból kiszámítani, amit egyáltalán lehetséges. Illusztrálva ezzel azt is, hogy e statisztikák, részben maguk az adatfelvételek és másrészt az adatközlések alkalmatlanok a kérdés részletes megválaszolására.

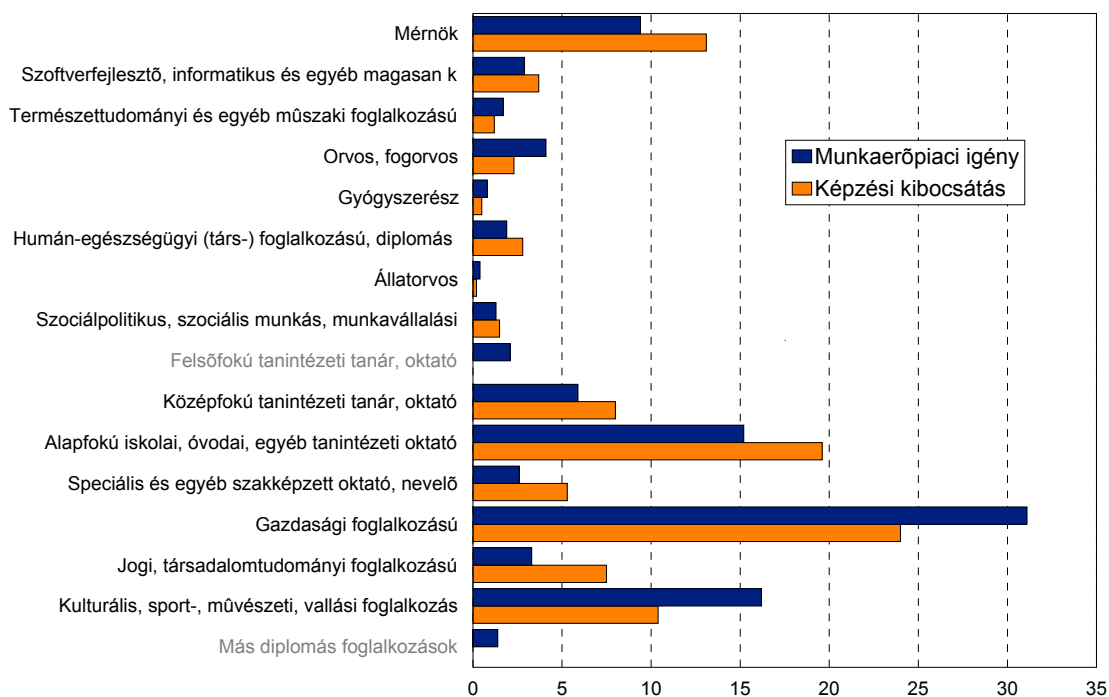
A diplomások iránti munkaerőpiaci igény és a képzési kibocsátás *szerkezeti eltéréseit* a fenti táblázat és grafikon mutatja. Az adatokat rendkívül óvatosan kell kezelni, mivel a FEOR szerint közölt népszámlálási adatok nagyon kevésbé részletezők és mi még további összevonásokra kényszerültünk. A felsőoktatási statisztika adatai pedig rendkívül részletesek s ezeket a népszámlálási összevonások szintjére kellett redukálni.

A diplomások iránti igény, a munkaszervezetekben kialakított munkakörök egyébként is nehezen feleltethetők meg az egyetemi és főiskolai szakoknak. Ezen túl -amint ezt korábban említettük- a felsőfokú oklevéllel rendelkezők, mint munkavállalók, és a foglalkoztatók rugalmassága is igen nagy, a szakmai végzettség mellett számos egyéb tényezőt vesznek figyelembe az alkalmaztatásnál.

E helyütt nem mélyedünk el a megfeleltetés kérdésében.

Egyetlen pillantást vetve az összehasonlító grafikonra megállapíthatjuk, hogy a képzések szerkezete, legalábbis a megfigyelés ezen (túlontúl) elvont szintjén nagyjából megfelelőnek tekinthető. (Személy szerint nem hiszem, hogy az itt látható jelentősebb eltérések komolyan vehetők)

A kibocsátott diplomások aránya az egyes munkakörökben (%)

3K CONSENS IRODA

A munkaerőpiaci igény és képzési kibocsátás összehasonlításának módszerei

Korábban már szóltunk a virtuális korosztály fogalmáról. Az alábbi táblázat 4. oszlopában a számítás eredményét adjuk közre. Érdeemes megfigyelni, hogy számításaink szerint a 130000-as korosztály becslésünk szerint 23 százaléka, azaz 30000 fiatal nem jutott középfokú szakképzettséghez, azaz szakképzetlenül hagyta el az iskolarendszert. E mellett, 18 ezer egyetemi hallgatónak húzódtak el egyetemi tanulmányai, lehet hogy egy részük lemorzsolódott, és így végül szakképzetlenül lépett ki a rendszerből.

Annak érdekében, hogy a foglalkoztatói igényeket és a képzési kibocsátást ne csak szerkezetében, hanem mennyiségében is ki tudjuk számolni, megkonstruáltuk az **egyszerű reprodukció** fogalmát. Ez azt jelenti, hogy feltételeztük, hogy minden évben kilép egy korosztály a foglalkoztatottak közül és ezek pótlásához új munkaerőre van szükség. A szükségelt számszerű mértékét úgy állapítottuk meg, hogy feltételeztük, a vizsgált foglalkozási csoport 40-ed része lép ki évente, és ugyanennyinek kell pótolnia. A feltételezés szerint pótlandók számát az 5. oszlopban rögzítettük. A 6. oszlopban a virtuális korosztályra vonatkozó számításaink eredményét és a felnőttképzésből ugyanarra az évre számított

belépők számát együttesen jelöltük. Ez a szám tehát azt mutatja, hogy az iskolarendszerű képzésből és a felnőttképzésből együtt mennyien állnak rendelkezésre a pótláshoz.

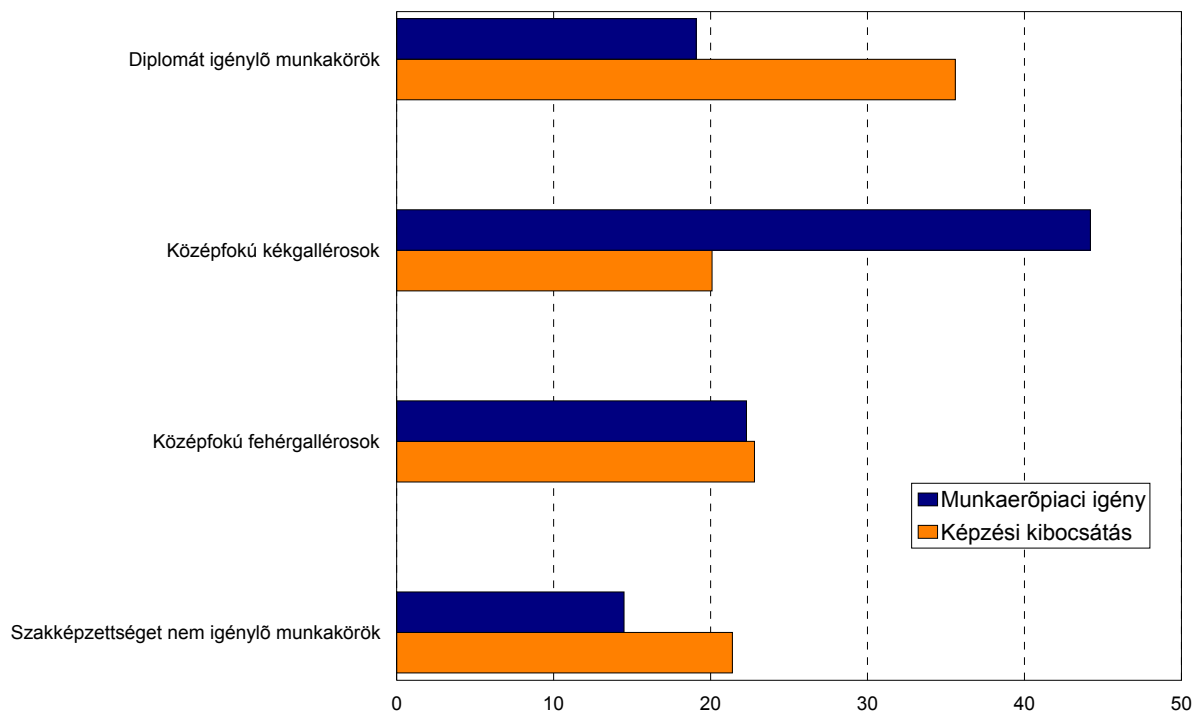
A munkaerőpiaci igény és a képzési kibocsátás egybevetése

				Munkae- rő piaci igény	iskolarend- szer kibocsátás a a virtuális kohorszra számítva	foglalkoztatás i szerkezet egyszerű reprodukciójá hoz évente szükséges belépők száma *	a képzési rendszer (nappali, felnőttképz- és) által kibocsátott személyek száma évente	a képzési rendszer (nappali és felnőttképz- és) által kibocsátott személyek aránya
Diplomát igénylő munkakörök		704145	19,1	19,1	22	17500	46500	35,6
Szakiskolai végzettséget igénylő munkakörök			0,0					
	Vállalkozók, vezetők	159211	4,3					
KÉKGALLÉROSOK	2. Termelő gyártók	256053	6,9					
	3. termelő nem üzemi	73915	2,0					
	5. Szolgáltató, termelő- javító	277052	7,5					
	8. Kereskedők, vendéglátók	348824	9,5					
	11. Női divatos	28117	0,8					
	összesen		0,0	31				
Szakképzettséget nem igénylő tevékenység, amelyeket szakképzettekkel töltenek be			0,0					
	4. Berendezés kezelők és összeszerelők	259301	7,0					
	21, 22, 23, 24. közlekedési, egyszerű szolgáltatási, őrző védő, stb.	227273	6,2					
	összesen		44,2	13,2				
Összesen		1629746		44,2	19,3	40750	26300	20,1
Szakközépiskolai végzettséget igénylő munkakörök			0,0					
	6. Szürkeköpeny- esek	86378	2,3					
	7. Technikus	35664	1,0					
	9-10. Fehérköpenyese- k és segítők	135728	3,7					
	12, 19., kézműves, művészeti	32508	0,9					
FEHÉRGALLÉROS ÜGYVITELI	13, 14, 16	245517	6,7					
FEHÉRGALLÉROS SZAKEMBEREK	17, 18	216159	5,9					
	20. rendvédelmi	69744	1,9					
	összesen	821698	22,3	22,3	22	20500	29800	22,8
Szakképzettséget nem igénylő munkakörök		534680	14,5	14,5		13500	28000	21,4
		3690269	100,0	100		92250	130600	100

szakképzetlenül került ki az által iskolai és a középiskolai évek során elhúzódtak vagy megszakadtak egyetemi tanulmányai, nagyobb részt szakképzetlenek, aktívak, vagy inaktívak
A kohorsz összesen

23
14
100

A munkaerőpiaci igény és a képzési kibocsátás egybevetése %-ban

3K CONSENS IRODA

Amit a diplomás képzés tekintetében komolyan kell venni, az a fenti táblázat első sorában leolvasható. Számításunk szerint a nappali és a felnőttképzés együttvéve évente két és félszer annyi diplomást bocsát ki, mint amennyit a munkaerőpiac igényel.

Hozzá kell tenni a következőket.

- A felnőttképzés keretében diplomát szerzők esetében feltételezhetjük, hogy sokan második, harmadik diplomájukat szerezték meg. Ha ismernénk ezt a számot, akkor levonnánk az új diplomás kínálatnak értelmezett 36,3 százalékból.
- Ha a kibocsátott diplomások kevesebb helyért versenyeznek, mint amennyit igényelnének, akkor valószínűsítjük, hogy a felnőttképzés keretében diplomát szerzettek jobb pozícióban vannak. Ugyanis sokan közülük már rendelkeznek munkahellyel, az is valószínűsíthető, hogy egy részük tanulását anyagilag vagy/és erkölcsileg munkahelyük támogatta, esetleg ösztönözte. Helyismeretük, tapasztalatuk nagyobb lehet, mint a kezdő, fiatal diplomásoké.
- Nem tudjuk, hogy mi lehet a rendes képzésből nagy számban lemorzsolódottak sorsa. Nem tudjuk, hogy ez az igen jelentős csoport újra megjelenik-e a felsőfokú képzésben —később, vagy a felnőttképzés keretében— szerez-e középfokú szakképzettséget. Gyanítjuk azonban, hogy nem a kékgalléros szakképzettek táborát fogják növelni.
- Becsléseink azt mutatják, hogy közel 20 százalékpontnyival kevesebb középfokú végzettségű szakmunkás, illetve szakember kerül ki az iskolarendszerekből a „rendes időben”, mint amennyi a jelenlegi foglalkoztatási struktúra egyszerű reprodukciójához szükség lenne. A becslés alapjául szolgáló modellben ugyanis változatlan aktivitási szintet feltételezve egy-egy korosztály lép ki az aktív keresők közül, és őket egy-egy korosztálynak kell pótolnia. (Az csak ront a helyzeten, hogy a

kilépő kohorszok jelentősen nagyobbak, mint a belépők.) Így tehát évről-évre hiány keletkezhet a középfokú végzettségűek munkaerőpiacán.

- Az oktatás statisztika eddig alapul vett adatsorai nem teszik lehetővé, hogy megvizsgáljuk a ténylegesen kibocsátott középfokú végzettségűek belső szakmai struktúráját. Csak arra volt mód, hogy a szakiskolai és szakközépiskolai végzettségűek közötti belső arányt megvizsgáljuk. Az OKJ ismeretében azonban megállapítható, hogy az ipari, építőipari, kereskedelmi szakmák túlnyomó többségét szakiskolákban oktatják, mivel ezek nem épülnek érettségire. A munkaerőpiac ilyen igénye 31 százalék, ha csak a meghatározott szakmákkal rendelkezők iránti igényt nézzük, és együttvéve 44 százalék, ha a munkakultúra igény okán szakképzettek iránti igényt is figyelembe vesszük. Ha ezt az adatot összevetjük a 20,1 százalékos kibocsátással, akkor érzékelhetjük a hiány mértékét. Számszerűsítve ez közel 15000 szakmunkást jelent évente.
- A szakközépiskolák által képzett tanulók, mint láttuk jelentős arányban kerülnek egyetemekre, főiskolákra. A „maradék” összességében 9000 fővel több, mint az egyszerű reprodukcióhoz szükséges igény (arról még nem szólhatunk, hogy megfelelő szakma struktúrában-e).

Megdöbbentő azonban, hogy az iskolarendszer jelentősen több szakképzetlen fiatalot bocsát ki, mint amennyire a munkaerőpiacnak szüksége van. Számításaink szerint, amíg évente 13500 szakképzetlen munkavállalóra van szüksége a munkaerőpiacnak az egyszerű reprodukcióhoz, addig az iskolából való kimaradások révén ennél évente 15000 fővel több „keletkezik”.